

Oikeusministeriölle

OIKEUS MINISTERIÖ

25.09.03

ad 38, 41, 2002

OR030:00 (2002 laus)

Viite: kirjeenne 16.7.2003

Asia: lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä Oikeudenkäynnin julkisuus hallintolainkäytössä (oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:8)

Työryhmän ehdotukset koskevat valtion elokuvalautakuntaa, josta säädetään kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain (775/2000) 18-20 §:ssä. Muutosta Valtion elokuvatarkastamon kuvaohjelman tarkastamista, esittämistä ja levittämistä koskevaan päätökseen sekä lain 6 §:n valituslupaa koskevaan päätökseen haetaan valittamalla valtion elokuvalautakunnalta. Valitus on käsiteltävä elokuvalautakunnassa kiireellisesti.

Elokuvia ja muita kuvaohjelmia koskeva lainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan vuoden 2001 alusta. Kuvaohjelmien ennakkotarkastusjärjestelmä saatettiin vastaamaan perustuslain 12 §:n 1 momentin sananvapaussäännöksiä. Uudella lailla lasten erityissuojeluun perustuvien näkökohtien vuoksi ennakkotarkastus rajoitettiin koskemaan vain alaikäisille esitettäviä ja levitettäviä kuvaohjelmia.

Elokvien tarkastaminen edellyttää erityisasiantuntemusta sekä lasten kehityksestä että kuvallisen viestinnän eri aloilta. Muutoksenhakuelimenä toimivan elokuvalautakunnan jäseniltä edellytetään asiantuntemusta juridiikasta, lasten kehitystä koskevista kysymyksistä ja kuvallisesta viestinnästä. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä ja varajäsenistä tulee osan olla perehtyneitä lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin ja osan kuvalliseen viestintään. Lisäksi lautakunta voi käyttää asiantuntijoita.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin perehtynyt jäsen ja vähintään yksi muu jäsen on läsnä.

Kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 7 §:n mukaan lasten kehitykselle haitallisena kuvaohjelmana pidetään kuvaohjelmaa, joka väkivaltaisuutensa tai seksuaalisen sisältönsä vuoksi tai kauhua herättämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla on omiaan vaikuttamaan haitallisesti lasten kehitykseen.

Uudesta järjestelmästä on nyt kokemuksia kahden vuoden ajalta. Uuden lainsäädännön voimassa ollessa sekä vuonna 2001 että vuonna 2002 Valtion elokuvatarkastamon päätöksestä valitettiin viisi kertaa. Uudistusta edeltäneinä vuosina valituksia tehtiin vuosittain keskimäärin kymmenen. Uuden lainsäädännön aikana valtion elokuvalautakunnan päätöksestä ei ole kertaakaan valittu korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valituksen käsittely elokuvalautakunnassa tapahtuu siten, että tarkastusviranomaisen eli Valtion elokuvatarkastamo antaa kuvaohjelman valmistajan, maahantuojan, esittäjän tai levittäjän valituksesta elokuvalautakunnalle lausuntonsa, jossa se esittää perustelunsa tarkastuspäätökselle, esim. ikärajan asettamiselle. Valittaja voi tarvittaessa antaa vastineensa vielä elokuvatarkastamon lausunnon johdosta. Tämän kirjallisen aineiston valmistuttua elokuvalautakunta kokoontuu ja katselee päätösvaltaisessa kokoonpanossa kuvaohjelman Valtion elokuvatarkastamon tiloissa, jossa myös tarkastettavaksi tulleet kuvaohjelmat katsotaan ja jossa on asianomaiset välineet eri menetelmin valmistettujen kuvaohjelmien katsomiseen. Kuvaohjelman katsomisen jälkeen lautakunnan jäsenet esittävät mielipiteensä ja lautakunta ratkaisee valituksen. Kaikki ratkaisuun vaikuttava olennainen tieto on nähtävissä suoraan katsotusta kuvaohjelmasta. Tarvittaessa tiettyjä kohtauksia voidaan katsoa uudelleen ja palata johonkin aikaisemmin katsottuun kohtaukseen.

Valittaja ja tarkastusviranomaisen edustaja eivät nykyisin ole läsnä lautakunnan kokouksessa missään vaiheessa asian käsittelyä. Nykyisen lautakunnan toimikauden aikana lautakunnan kokouksissa ei ole ollut tarvetta kuulla asiantuntijoita. Kuvaohjelman katseleminen lautakunnan kokouksessa muodostaa keskeisen osan valituksen käsittelystä eikä esim. todistajien kuulemiseen asian luonteen johdosta ole tarvetta. Suullinen käsittely, jossa kuullaan asianosaisia, saattaisi olla tarpeen ainoastaan silloin, kun valittajan valitus tai tarkastusviranomaisen siitä antama kirjallinen lausunto on puutteellinen. Valittajan vaatimus on yleensä se, että kuvaohjelman ikärajan tulee olla alempi kuin tarkastuksessa hyväksytty ikäraja. Nykyisin asianosaiset ovat voineet täydentää antamiaan asiakirjoja lautakunnan kokoontumiseen saakka eikä sellaista tilannetta, että valittajan vaatimus olisi epäselvä, ole kertaakaan nykyisen lautakunnan aikana ollut.

Kuvaohjelma, joka on valituksen kohteena, on yleensä sellainen, jota ei ole Suomessa aikaisemmin julkisesti esitetty tai levitetty. Kuvaohjelmatalenteen julkisuudesta on oma erityinen säännös kuvaohjelmien tarkastamisesta annetun lain 22 §. Sen mukaan tarkastusviranomaiselle lähetetty kuvaohjelma on pidettävä salassa, jos ei ole ilmeistä, että tiedon antaminen siitä ei loukkaa kuvaohjelmaan liittyviä tekijänoikeuksia tai aiheuta tarkastushakemuksen tekijälle tai muulle asiaan osalliselle taloudellista vahinkoa tai vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Samoista syistä myöskin muutoksenhaun kohteena oleva tallenne on pidettävä salassa eikä sitä ole mahdollista esittää muutoksenhaun suullisen käsittelyn yhteydessä yleisölle.

Kuvaohjelman tarkastamisesta annetun lain mukaan kuvaohjelman julkinen esittäminen alaikäisille on kielletty ennen kuin se on tarkastettu ja hyväksytty esitettäväksi ja levitettäväksi. Valituksenalaisen kuvaohjelman esittäminen

suullisessa käsittelyssä julkisesti on tästä syystä monin osin ongelmallinen. Yleisön joukossa ei tietenkään voi olla alaikäisiä. Toisaalta jos kysymys on kuvaohjelmasta, jossa tarkastuksessa epäillään olevan rikoslain 17 luvun 17 ja 18 §:ssä tarkoitettua aineistoa, ei sen esittäminen julkisesti valitusta käsitellessä elokuvalautakunnassa ole asianmukaista.

Kuvaohjelmien esitys- ja levitysassioiden ratkaiseminen edellyttää kuvaohjelmien sisällön ja vaikuttavuuden arviointia sekä erityisasiantuntemusta lasten kehityksen ja kuvallisen viestinnän aloilta. Muulla kuin oikeudellisella asiantuntemuksella on siten keskeinen merkitys valitusten käsittelyssä.

Elokuvatarkastamon elokuvasali on suullisen käsittelyn järjestämiseksi epäkäytännöllinen ja pieni eikä sinne mahdu kuin muutama henkilö lautakunnan jäsenten ja sihteerin lisäksi.

Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, että kuvaohjelmaa koskevan valituskäsittelyn luonteen vuoksi ei ole perusteltua järjestää julkista suullista käsittelyä eikä näin ollen ole syytä ulottaa kaikkia työryhmän mietinnön ehdotuksia elokuvalautakuntaan. Kuvaohjelmien tarkastusta koskevien valitusten määrä on vähäinen, ja ehdotetun uudistuksen merkitys kuvaohjelmien tarkastukselle olisi varsin vähäinen. Nykyiselle käsittelytavalle on asianmukaiset perusteet eikä järjestelmän toimivuudessa ei ole ollut ongelmia. Edellä sanotun perusteella näyttäisi siltä, että kuvaohjelmien tarkastamisesta annetussa laissa olisi syytä säätää, että suullista käsittelyä, joka olisi julkinen, ei ole tarpeen järjestää.

Puheenjohtaja

Erkki Norbäck

Sihteeri

Tuula Roos